

Le livre ne manquera pas d'embarrasser les bibliographes : son titre général est, à la couverture : *Goudouli* ; les autres indications que nous signalons ci-dessus figurent à la p. [v], pour l'*Étude*, et à la p. [xxxv], pour les *Œuvres*.

István FRANK

Das altfranzösische Rolandslied nach der Oxforder Handschrift. Herausgegeben von ALFONS HILKA. Dritte verbesserte Auflage besorgt von GERHARD ROHLFS. Halle, M. Niemeyer, 1948. XVI + 138 pàgs. («Sammlung Romanischer Übungstexte», III-IV).

Alfons Hilka feia aparèixer, l'any 1926, dins la utilíssima col·lecció de textos romànics publicada per la casa Niemeyer, de Halle, una edició de la *Chanson de Roland* segons el manuscrit de la Biblioteca Bodleiana d'Oxford, amb la qual era iniciada una sèrie de materials referents al famós poema francès. Aquell primer volum dels *Rolandsliedmaterialien* havia d'anar seguit d'altres, amb el text de la *Chanson* segons els diversos manuscrits que la conserven, principalment les versions ampliades — del segle XIII — de Châteauroux i Venècia. El projecte, però, no arribà a acompliment, puix que Hilka moria el 1939 sense haver publicat més *Roland* que l'oxonià.

Esgotada de temps aquella edició, quinze anys després n'apareixia una de nova, i no fa molt, encara, una tercera.

Les dues últimes, revisades pel Prof. Gerhard Rohlfs, es presenten com a netament conservadores quant a l'establiment del text. El Sr. Rohlfs procura canviar poc — les inevitables errades d'impremta, algunes correccions injustificades — de la primera edició Hilka, però se cenyeix cada vegada més al text del manuscrit — sense arribar, de totes maneres, a la fidelitat extrema de Bédier.

Així, aprofita les lectures segures que el Sr. Ch. Samaran pogué fer amb ajuda d'una làmpara de raigs ultravioletes — de què aquest erudit medievalista donà nota en un article aparegut a *R*, LV (1929), 401 ss. El vers 3574, per exemple, que deia a la primera edició :

«Cheent li rei, a tere se troverent»,

era modificat pel Sr. Rohlfs en :

«Cheent li rei, a tere se turnerent»,

El v. 2462 :

«Vers Sarraguce les enchalcent [ferant] (franc)»,

on era rebutjat *franc*, escrit per una segona mà en el manuscrit d'Oxford, i suplert per *ferant*, seguint el manuscrit venecià (al qual Bertoni creia que calia prestar una major atenció), podia ésser després donat amb certitud :

«Vers Sarraguce les enchalcent ferant»

D'acord amb la posició respectuosa de Bédier, el Sr. Rohlfs rebutjava algunes esmenes que havien estat acceptades a la primera edició : el v. 216, corregit per Jenkins en :

«Ne ben ne mal sun nevuld ne respunt»,

era donat, d'acord amb Oxford :

«Ne ben ne mal ne respunt sun nevuld» ;

el v. 233 :

«Guenes li quens co[m] vus ad respondud»,

passava a :

«Guenes li quens ço vus ad respondud» ;

el v. 485, que Jenkins havia refet en :

«[Li reis] Marsilies fut escollez de lire»,

tornava — i amb quin guany! — a la versió oxoniana :

«Marsilies fut esclurez de l'ire».

En la tercera edició, aquesta major fidelitat a les lliçons del manuscrit¹ — que duu a respectar la forma *Rollant* àdhuc per al nominatiu, allí on anteriors edicions havien corregit en *Rollanz* — es tradueix sovint en un indubtable millorament del text, com poden fer veure alguns exemples : v. 686 :

«De[1 rei] (Marcilie) s'en fuint por la crestiëntét» (H),²

«(De) Marcilie (s'en) fuint por la crestiëntét» (R) ;

v. 1125 :

«Sun cheval broche (et) muntet [sur] un lariz» (H),

«Sun cheval broche et muntet un lariz» (R) ;

v. 2317 :

«Cuntre soleill si [re]luis(es) et reflambes!» (H),

«Cuntre soleill si luises et reflambes!» (R)

Les assonàncies del poema han estat revisades curosament i hom ha pogut reprendre també més d'una lliçó rebutjada del manuscrit d'Oxford ; com en el v. 2862 :

«De granz batailles, de forz esturs champels» (H),

«De granz batailles, de forz esturs pleners» (R) ;

en els vv. 3846-3847 :

«Dist l(i) empere[re]s : «(Bons) pleges (en) demant [del fait].»

Trente parenz li plevissent (leial) [cest plait]» (H),

segons correccions de Jenkins, però :

«Dist l(i) empere[re]s : «Bon pleges en demant.»

Trente parenz li plevissent leial» (R) ;

1. Resten, però, diversos passatges, encara, en els quals són admeses correccions ; en el v. 1894, per exemple, on Hilka s'aparta del manuscrit, seguint Jenkins : «Que mort l'abat se(i)nz altre des(cun)fisun», Rohlf's accepta una proposta de Müller : «Que mort l'abat seinz altre desfaçun» (mentre que Bédier dona un text gens allunyat del manuscrit : «Que mort l'abat seinz altre descunfisun»).

2. Per a evitar repeticions, designo amb *H* el text de la primera edició de Hilka, i amb *R* el de la darrera revisada pel Sr. Rohlf's.

en el v. 3858 :

«Pus què il sunt a bataille reengez» (H),
 «Pus què il sunt a bataille justez» (R).

En contrast, no obstant, amb aquesta tendència conservadora, sorprenen les esmenes als versos 1843 :

«Desur sa brunie li gist sa blanche barbe» (H),
 «Desur sa brunie li gist sa barbe blanche» (R),

i 3232 :

«Li amiralz en juret quanqu'il poet» (H),
 «Li amiralz en juret quanqu'il pout» (R),

fetes seguint suggestions de Bédier,³ o bé la d'*amiralz* (del v. 2831) en *amiranz* i *amirail* (dels vv. 3329 i 3429) en *amirant*, formes que no surten mai en el manuscrit, o bé, encara, la d'*orilles* del manuscrit d'Oxford (v. 1918), en *oïes* seguint el manuscrit de Venècia.⁴

Les dues noves edicions de la *Chanson de Roland* publicades a cura del Prof. Rohlf s representen un avenç respecte a l'anterior de Hilka. Ultra la major perfecció de llur text — els exemples adduïts basten per a certificar-la —, cal recordar que la bibliografia hi ha estat posada al dia, que hi ha estat afegit un índex d'assonàncies, que s'hi ha donat la llista de les sigles usades (que Hilka havia oblidat, fet que dificultava la intelligència de les notes al text) i que el glossari i l'índex onomàstic hi són més rics i hi han guanyat correcció i precisió.⁵

R. ARAMON i SERRA

3. Aquest erudit, que reproduïx fidelment del manuscrit els versos esmentats, comenta, després d'intentar justificar les correccions que hom hi fa : «on s'étonne pourtant que, par quatre fois, les scribes aient altéré sans motif des leçons qui ne pouvaient en rien les gêner» (*La Chanson de Roland*, Commentée par JOSEPH BÉDIER (Paris [1927], 270-271) ; i «On hésite pourtant à l'introduire [la correcció], si l'on compare ces vers du *Roman de Tristan* par Thomas ... :

Plure des oilz, sun cors delort,
 A poi que del desir n'est mort,

et si l'on observe que le *Roman des Quatre fils Aymon* ... fait rimer avec des mots comme *fol* les mots *dol* (pour *duel*) et *vol* (pour *vue*)» (*Ibid.*, 295).

4. La primera edició de Hilka donava *oreilles*.

5. Sigui'm permès de recordar, només, les definicions d'alguns noms de lloc : *Aspre*, les *porz d'* = «ein Engpass in den Pyrenäen» (H), «ein Gebirgsübergang (heute Somport), der die Vallée d'Aspe mit der spanischen Pyrenäenstadt Jaca verbindet (nicht in O!)» (R) ; *Balaguét*, *Balaguéd* = «eine spanische Stadt» (H), «Balaguer, eine Stadt in Katalonien» (R) ; *Brigal*, *Malprimis de* = «eine spanische Stadt» (H), «Bergal, Stadt in Aragonien» (R) ; *Caz* = manca en H, «Cádiz (arab qâdis)» (R) ; *Certeine*, *tere* = «Landschaft Cerdagne bei den Pyrenäen» (H), «Landschaft Cerdagne in den östlichen Pyrenäen» (R) ; *Envers* = manca en H, «Stadt an der Rhône» (R) ; *Girunde* = «Stadt Gerona» (H), «Stadt Gerona in Katalonien» (R), etc.